

8 Mart—Beynəlxalq Qadınlar Günü qarşısında

Bu günün qeyd edilməsinin öz tarixi var

158 il əvvəl amerikalı qadınlar sosial tələblərlə tətilə çıxanda heç təsəvvürlərinə də gətirmədilər ki, əslində onlar tarixi bir prosesin başlanğıcını qoyurlar. 1857-ci il mart ayının 8-də Nyu-Yorkda tikiş fabrikində çalışan yüzlərlə qadın aşağı maaşa, uzun iş gününə etiraz olaraq tətil etdilər. 1908-ci ildə də 15 min qadın Nyu-Yorkda iş saatının azaldılması, əməkhaqqının artırılması və səsvərmə hüququ əldə etmək üçün nümayiş keçirdilər. Bu nümayişdə ilk dəfə olaraq analıq məzuniyyəti də tələb edən qadınların şüarı «çörək və gül» idi. Çörək həyat eşqini, toxluğu, gül isə daha rifah həyat tərzini ifadə edirdi.

1910-cu ildə Danimarkanın Kopenhagen şəhərində keçirilən beynəlxalq konfransda sosialist qadın Klara Setkinin təşəbbüsü ilə Nyu-York hadisələrini yad etmək məqsədilə 8 martın Beynəlxalq Qadınlar Günü kimi qeyd edilməsi qərar alındı. O vaxtdan etibarən dünyanın bir çox ölkələrində 8 Mart Beynəlxalq Qadınlar Günü kimi bayram edilir.

Kopenhagen qərarından sonra ilk dəfə olaraq 1911-ci ildə Almaniya, Avstriya, İsveçrə və Danimarkada bu bayram qeyd olunmuşdu. 1914-cü ilə qədər bu bayram müxtəlif ölkələrdə mart ayının ayrı-ayrı günlərində qeyd olunurdu. 1917-ci il martın 8-də Çar Rusiyasında da qadınlar ağır həyat tərzinə qarşı «çörək və sülh» adlı nümayiş keçirdilər. Tədrisən 8 mart digər Avropa ölkələrində də qeyd edilməyə başlandı.

İlk dəfə seçki hüququ qazanan İngilis qadınları oldu. XX əsrin əvvəllərində ABŞ-da da analoji qanunlar qəbul edildi. Qeyd olunmalıdır ki, bundan əvvəl, 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti qadınlarla kişilərin hüquq bərabərliyini elan etmiş və bundan sonra qadınlar seçib-seçilmək hüququ qazanmışdı.

İkinci Dünya müharibəsindən sonra gender hüquqları problemi (cinslərin bərabərliyi) aktual əhəmiyyət kəsb etdi. Qadınlarla kişilərin hüquq bərabərliyi BMT-nin Nizamnaməsində təsbit olmaqla beynəlxalq hüquqi normaya çevrildi. 1948-ci ildə İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamədə cinsi bərabərlik bir daha əsaslandırıldı. Lakin bu bəyannamə qadınların həyatına nəzərə çarpacaq bir dəyişiklik gətirmədi. Nəticədə BMT Baş Məclisi 1979-cu ildə «Qadın Konvensiyası» adlı sənəd qəbul etdi.

Digər ölkələrdə olduğu kimi, 8 Mart Qadınlar Günü Azərbaycanda da yüksək səviyyədə keçirilir. Müstəqil və azad Azərbaycan qadını bu gün inkişaf etmiş sivil ölkələrin qadınlarından heç nə ilə geridə qalmır. Ümummilli lider Heydər Əliyevin xalqın təkidli tələbi ilə ölkə rəhbərliyinə qaydıqdan sonra Azərbaycanda qadın layiq olduğu mövqeyə yüksəlmişdir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu siyasi kursu Prezident İlham Əliyev layiqincə davam etdirir. Həyata keçirdiyi uğurlu gender siyasəti nəticəsində ölkəmizdə qadınlarla kişilərin hüquq bərabərliyi təmin olunmuşdu. İndi bütün dövlət strukturlarında qadınların dövlət idarəçiliyində rolunun artırılması istiqamətində ciddi addımlar atılmışdır. Azərbaycan qadını yüksək dövlət vəzifələrində, Milli Məclisdə təmsil olunur. Minlərlə Azərbaycan qadını müxtəlif dövlət və qeyri-hökumət təşkilatlarında rəhbər vəzifələrdə çalışır. Ölkəmizdə qadınlara göstərilən yüksək diqqət və qayğı Qəbələdə də geniş vüsət almışdır. Hazırda yüzlərlə qəbələli qadın rayonun ictimai siyasi həyatında fəal çalışmaqda yanaşı təhsil, səhiyyə və mədəniyyət sahələrinin inkişafında öz töhfələrini verirlər.

Aslan CƏLİLOV.

Azərbaycan qadını. Ən yüksək insani keyfiyyətləri özündə birləşdirən, dərin zəkaya, müdrikiyə, nəcibliyə sahib olan bu insan övladı bəşər tarixində özünə məxsus bir iz qoymuşdur. Hələ lap qədim dövrlərdən qadınlar cəmiyyətin inkişafında və idarəçiliyində fəallıq göstərmişlər. Azərbaycanı qan içində boğmaq üçün yurdumuzu soxulmuş İran hökmdarı Kirin qoşunlarını darmadağın etmiş Tomris ananın, qeyrət mücəssəməsi olan Burla xatının, dünyanın hər yerində məşhur olan istedadlı diplomat ağbircək nənəmiz Sara xatının vətənidir bu torpaq. Doğma yurdunu, ana torpağını yağıldardan qoruyaraq xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə dərin bir iz salan Koroğlunun Nigarı, Nəbinin Həcəri kimi cəngavər qadınlar məskənidir bu torpaq. Öz qəzəlləri, gözəl musiqi duyumu ilə dövrünün kişi yazarlarından heç də geri qalmayan, təkəcə Azərbaycanda deyil bütün Şərqdə tanınan Məhsəti Gəncəvinin, həm lirik şerləri, həm də apardığı siyasətlə Azərbaycan tarixinə öz töhfəsini verən Xan qızı Natəvanın yurdu bu torpaq. Bəli, bu gün fəxrle söyləyə bilərik ki, bu torpaq özünə, ad-sanına, şöhrətinə layiq qadınlar yetişdirib. Bütün dünya heyran qalıb türk qadınının hünərinə, cəsarətinə, qeyrətinə, igidliyinə.

Təəssüf ki, tarix boyu istər İslama qədərki dövrdə, istərsə də İslamdan sonra qadınlara qarşı münasibət çox acınacaqlı olmuşdur. Qadınların hüquqları tapdalanmış, təhsil almaq imkanları olmamışdır. Seçib-seçilmək hüququndan isə tamamilə məhrum olmuşlar. 1918-ci ildə rus imperiyası dağıldıqdan sonra Azərbaycanda ilk demokratik respublika yaradıldı. Bu dövlət insanların ürəyindəki, azadlıq ideyalarını oyudaraq, onları zülmədən, köləlikdən azad etdi. Azərbaycan Demokratik Respublikasının ehtəzəli iclaslarının birində qadınların hüquqları barədə məsələ müzakirə olundu. Lakin bu gənc dövlətin ömrü az oldu və o öz öhdəsinə götürdüyü vəzifəni yerinə yetirə bilmədi. Azərbaycanın sovet imperiyası tərəfindən işğal edilməsi onun sonrakı taleyində bir sıra təzadlı izlər buraxdı. Milli mənəviyyətimizə vurduğu ağır zərbələrə baxmayaraq sovet hakimiyyətinin insanlara verdiyi təhsil, maarifçilik ideyalarının təbliğ edilməsi faktı danılmazdır. 1921-ci ildə Bakıda azərbaycanlı qızların təhsil almaları üçün məktəbəqədər tərbiyə İnstitutu yaradıldı və bu institut 1922-ci ildə Ali Pedaqoji Qadın İnstitutuna çevrildi. 1924-cü ildə institutun ilk buraxılışı oldu. Bu da Azərbaycanın tarixində ən önəmli hadisə kimi yadda qaldı. Elmin ilk qadın cüvərləri xalqın içərisindən seçilərək millətə töhfə oldu. Bu isə Azərbaycan xalqının gələcək uğurlarından xəbər verirdi.

1930-cu illərdən başlayaraq Azərbaycan şerini, ədəbiyyatını inkişaf etdirən Mirvarid Dillbazi xalqımızın döyüşkən ruhlı şairi kimi tanındı. Mirvarid Dillbazi elə xöşbəxt şairlərdəndir ki, 70 il yazıb-yaratmaq ona nəsis oldu.

Mirvarid Dillbazi öz əsərləri ilə vətənə sədaqətlə xidmət etmiş, xalqımızın milli azadlıq yolunda böyük fədakarlıqlar göstərmişdi. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev Mirvarid Dillbazinin 70

Azərbaycan qadını

Qadın ən müqəddəs varlıq, ən zərif məxluq hesab edilərsə də, qətiyyətsiz zəif sayıla bilməz. Çünki qadın ilk növbədə anadır. Sevgisi ümman olan, kədərini gizlədib övladına gülürüz görünməyə çalışan, qibtə ediləcək səbr və dözümlü, cəsarətə, mətanətə malik müqəddəs bir insandır, həyat mənbəyidir qadın. Lakin qadının cəmiyyətdə rolu təkəcə bununla bitmir. Xalqımızın içərisindən əsr-əsr, qərinə-qərinə kişi qeyrətli qadınlar meydana çıxmış, Azərbaycana yadda qalan, unudulmaz və solmaz şöhrətlər qazandırmış, onu qəhrəmanlar diyarı kimi tanıtmışdır.

illik yaradıcılığını, fədakar əməyini belə qiymətləndirmişdi: "Mirvarid xanım Dillbazi Azərbaycan qadınının ən parlaq, ən gözəl nümunəsidir". Öz yaradıcılığında sülhü, əmin-amanlığı təbliğ edən, müharibələrə insan ölümünə səbəb olan amillərə nifrət yağdıraraq cəzə qəlbli şairəmiz Nigar Rəfibəyli ürəklərdə özünə əbədi bir məskən saldı. Şairə ürəkləri rıqqətə gətirən dərin məzmunlu şerlərində qəlbindən qoparılan ən xoş niyyətləri xalqa çatdırmışdır. Mədinə Gülgün, Hökumə Bilgür kimi yaradıcı və mübariz qadınlar Azərbaycan ədəbiyyatında özlərinə məxsus iz saldılar. Bütün bunlar Azərbaycan qadınının artıq dirçəliş yolunu tapdığını, öz xalqına, millətinə xidmət etmək iqtidarında olduğunu sübut edən amillərdən biri idi.

1937—1938-ci illər xalqımızın taleyinə qanlı, faciəli illər kimi yazıldı. Azərbaycanın görkəmli şəxslərinin, düşünən beyinlərinin məhvəyə yönələn represiya illərində qadınlarımız da qurbanların ön sırasında oldu. Bunların içərisində Ayna Sultanova, Nazlı Tahirova, Xədicə Qayıbova, Mədinə Qiyasbəyli kimi onlarla ziyalı, dünya-görüşlü qadınlarımız var idi. Onların amalları da ömürləri kimi yarımçıq qaldı. Azərbaycan xalqı bu dövrdə dərin faciələr yaşadı. Bu işdə öz içimizdən çıxmış Vətən xainləri, millət satqınları az rol oynamırdılar.

1941—1945-ci illərdə baş verən İkinci Dünya Müharibəsində qələbəyə aparan yolda Azərbaycan xalqının rolu əvəzsiz oldu. Müharibənin ilk illərindən analarımız, qız-gəlinlərimiz arxa cəbhədə çalışmağa başladılar. 1941—1942-ci illərdə neft sənayesində 11 min qadın çalışırdı. Onlar bu sahədə işləyən fəhlələrin yarısını təşkil edirdi. Qanlı savaşa qadınlarımız qələbə üçün əllərindən gələni edirdilər. Xəstəxanalarda yaralıları xidmət göstərirdi, zavod və fabrikələrdə çalışır, hərbiçilər üçün isti paltar hazırlanmasında yaxından iştirak edirdilər. Azərbaycan qadınları eyni zamanda ön cəbhədə də torpaqların faşistlərdən azad edilməsində böyük rəşadət və qəhrəmanlıq göstərdilər. Bu baxımdan Dürrə Məmmədova, Təzəxanım Əzimova, Adilə Əliyeva və başqalarını xatırlamaq olar. Faşizmə qarşı bu ölüm-dirim savaşı bütün xalqın mübarizəsi idi və mübarizədə Azərbaycan qadının hünəri misilsizdir. Bu bütün dünya xalqları qarşısında tarixi bir xidmət idi.

XX əsrin sonları doğma yurdumuzun başından acı bir külək kimi əsdi.

İllər boyu özümüzə dost bilib sığınacaq verdimiz, çörəyimizi yeyib suyumuzu içən nankor ermənilərin xəyanəti ilə üzleşməli olduq. Belə bir vaxtda yurdumuzun igid övladları onun köməyinə gəldi. Bu savaş Azərbaycana neçə-neçə övladlar bəxş etdi. Onların sırasında qəhrəman oğullarımızla yanaşı kişi qeyrətli qadınlarımız da az deyildi. Tarix bir daha sübut etdi ki, qəhrəman Azərbaycan övladları—onun oğul və qızları həmişə Vətənə sadıqdirlər və onun yolunda canlarından keçməyə hazır dirlər. Doğma Qarabağ torpağının erməni təcavüzünə məruz qalmasını öz kəskin qələmi ilə dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq məqsədi ilə özünü odun-alovun içinə atan Salatın Əsgərova, həkim andına sadıq olaraq yaralılara yardım etmək məqsədi ilə ön cəbhəyə atılan Gültəkin Məmmədova kimi qadınlarımız Azərbaycana baş uralı gətirdi. Əsrlər keçsə də onların adı xalqımızın daş yaddaşında əbədi qalacaq və gələcək nəsillərə örnək kimi xatirələrdə əbədi yaşayacaqdır. Bu gün adlarını çəkdiyim və çəke bilmədiyim yüzlərlə belə qadınlarla fəxr edirik. Onların adları çoxəsrlük tariximizin səhifələrinə qızıl hərflərlə yazılıb.

Müasir dövrümüzdə Azərbaycan qadınları ictimai-siyasi və mədəni həyatımızda yaxından iştirak edir, doğma vətənimizin çiçəklənməsi üçün öz töhfələrini verirlər. Onlar həm ictimai-siyasi işlərlə, həm əmək fəaliyyəti ilə məşğul olurlar, həm də müəllim, həkim, mühəndis və s. kimi çalışaraq doğma Vətənə qarşı öz borclarını ləyaqətlə yerinə yetirirlər. Xalqımızın müstəqillik ideyasının həyata keçirilməsində və ölkəmizdə aparılan quruculuq işlərində yaxından iştirak edən Azərbaycan qadını bu gün öz fədakarlığı, vətənpərvərliyi və torpağına olan hədsiz məhəbbəti ilə tanınır. Bu gün Azərbaycanın uğurlarında birbaşa onun qadınlarının da payı vardır. Azərbaycan qadınlarının haqq səsi müasir dünyanın ən mötəbər tribunallarından planetimizin bütün guşələrinə yayılır. Üzərinə düşən böyük vəzifələri şərəflə yerinə yetirən Azərbaycan qadınları həmişə olduğu kimi, indi də cəmiyyətdə aparıcı rol oynayırlar. Bu bir danılmaz həqiqətdir ki, qadınlıq, analıq, fədakarlıq kimi mənəvi dəyərləri özündə birləşdirməyi bacaran məhz bizim xanımlar əsl Azərbaycan qadınlarıdır.

**Tahirə ŞƏFİYEVA,
Tarix-Diyarşünaslıq
Muzeyinin əməkdaşı.**